

Művelt nemzetet!

A közművelődés időről időre akkor kap jelentős hangsúlyt, amikor a társadalom és a gazdaság olyan komoly kihívások elé néz, mint napjainkban. Az első világháború éveiben értelmiségiek gondolkodtak a közművelődés fogalmán, a két világháború közötti években a népi írók mozgalma nyomán indult el a beszélgetés a művelődés fontosságáról és lehetséges szerepéről az emberek életének jobbá tételében. A szociáldemokrata mozgalomban szervezett vasárnapi iskolák, dalkörök, színjátszócsoporthoz mind-mind a közösségekben történő kreatív együttműködést, a közös gondolkodást és élményszerzést szolgálták.

A második világháborút követő években is szinte azonnal megfogalmazódott az igény a szabadművelődési mozgalom – melynek vezetője Karácsony Sándor volt – települési közösségeken építkező szervezeti rendszerének kiépítése iránt. Ekkor fogalmazta meg Illyés Gyula a Magyar Népi Művelődési Intézet megalapításának szükségességét, amelynek feladatául a helyi közösségekben szerveződő amatőr művészeti mozgalmak és az ismeretszerzés segítségét jelölte meg. Ezeknek a folyamatoknak az eredményeképpen erősödött meg a közösségi művelődés, s vált az 1980-as évek második felében az egyik mozgatórugójává annak, hogy a helyi közösségek, együttesen fogalmazták meg értékeiket és érdekeiket. Ahol még ma is van közművelődési intézmény és közművelődési szakember, ott a kulturális aktivitás ma is magas, aminek következményeként az egyéb (gazdasági, közösség) aktivitások is erősebbek.¹

Tisztában vagyunk azzal, hogy a kulturális politikáról szóló program megalkotása sokrétű munkát kíván. Itt és most arra vállalkoztunk, hogy ennek egyik, társadalmi hatásában fontos eleméről, a közművelődésről fogalmazzuk meg feladatainkat, ami jelentősen hozzájárulhat az életminőség javításához, a helyi közösségek megerősítéséhez.

Sokak életminősége romlott az elmúlt évtizedben

Az elmúlt 10 évben a Fidesz-KDNP-kormány társadalompolitikai döntései többnyire a felül lévő csoportok érdekeit szolgálták, és semmibe vették a nagy többség életminőségének hanyatlását. Ehhez járult, hogy a közművelődés feltételeit gyengítették, és leértékelték minden, a

¹ 2011-ben a Magyar Művelődési Intézetben Hunyadi Zsuzsa vezetésével minden 30000 lélekszám alatti településen megvizsgálták a kulturális ellátottságot.

közösségi életet támogató társadalmi érintkezési formát, ami segíthette volna az emberek boldogulását.

1) A Fidesz-KDNP-kormány alatt a szegénység vált a társadalomban jelenlévő egyik legnagyobb kihívássá, ugyanakkor a szegénység nem csak anyagi szempontból mérhető, hanem a társadalmi, kapcsolati és kulturális tőkében is. Az egyes tőkefajták ugyanis egymásba konvertálódhatnak, erősítik, illetve gyengítik egymást, s ezek alapvetően hatással vannak az anyagi értelemben vett szegénységre is. A leghátrányosabb helyzetű társadalmi rétegeknek, a társadalom periferiáján élőknek nem csupán az anyagi lehetőségei hiányoznak, de a kapcsolati tőkéjük sem segíti őket abban, hogy előre jussanak. Nincsenek ugyanis olyan közösségek, amelyek segítséget nyújthatnának a nem ritkán kialakuló nehéz élethelyzetek feldolgozásában, a problémák megoldásában.

A mai magyar társadalomban az egyenlőtlenségek nem csupán anyagi, kapcsolati, kulturális vonatkozásban jelentkeznek, hanem **ugyancsak jelentős különbségeket mutatnak az egyes településtípusok, s így a településeken a lakókörnyezet is az egyenlőtlenségek felerősítője.** A kistelepüléseken az ott élők élethelyzete kilátástalan, a legtöbben közmunkásként dolgoznak, a fizetésük arra sem elég, hogy a költségeiket ki tudják fizetni. De hasonló kilátástalanságban él a nagyvárosok panelházaiban, a periferián lakók jelentős része is.

A kulturális szegénység, az ismeret, a tudás, a legkülönbözőbb kompetenciák hiánya sok esetben komolyabb problémát jelent, mint az anyagiak hiánya. A kulturális szegénység – ebből következően – sok esetben a mindennapi élethez szükséges tudás vagy akár iskolai végzettség hiányát jelenti. De jelenti a nyelv ismeretének a korlátozottságát is, ami komoly kommunikációs problémákat von maga után. Gyakorlatilag nincs képzőintézmény-választási lehetőség, s ez a helyzet ismétlődik meg generációról, generációra. A kulturális tőke mindhárom eleme kritikus állapotban van az esetükben:

- az a szubjektív tudás, amely az ember sajátjává vált (megszerzett tudás, hagyomány, közösség, kommunikáció),
- az objektívált tőke, amely, mint kulturális produktumok elérhető összessége jelenik meg (könyv, színházi előadások, művészeti csoportok, hagyományőrzés),

• és az intézményesült kulturális tőke (iskola, közösségi ház, könyvtár, kiépített internetes hálózat, színház, vagyis hozzáférés a kulturális, közösségi szolgáltatások intézményeihez).

2) Ma Magyarországon a kistelepülések rendkívüli mértékben intézményhiányosak. De számos nagyobb településen sincs már iskola, orvosi rendelő, parókia, posta és egyéb szolgáltató intézmény. A helyi intézmények léte vagy hiánya ugyanakkor alapvetően befolyásolja a helyben élők hozzáférési lehetőségeit az információhoz, a szükséges tudáshoz. A 2. melléklet térképe mutatja a települések meglévő, illetve hiányzó alapvető közszolgáltatási intézményi ellátottságát. Nem kicsi azoknak a településeknek a száma, ahol sem oktatási sem pedig művelődési közszolgáltatás nincs, ezek főleg Dél-Dunántúlon és Észak-Magyarországon vannak. A közművelődésben dolgozó szakemberek száma is évről évre csökken, s azokon a településeken, ahol nincs intézmény, magától értetődően szakember sincs.

3) A Fidesz-KDNP-kormány folyamatosan csökkentette az állam felelősségvállalását a közművelődés intézmények fenntartásában, s azok így a kisvárosokban és falvakban egyre inkább visszaszorulóban vannak.² A közművelődési intézményként megjelölt szervezetek száma 3431-re csökkent, ebben a számban benne vannak a közösségi szinterek is. Az egyes tevékenységi formák (alkotókörök, kiállítások, ismeretterjesztő és egyéb közösségi rendezvények) eseményeinek száma ugyan lényegesen nem csökkent, de a tagok, résztvevők számában jelentősebb visszaesés következett be.

4) A Fidesz-KDNP-kormány 2011-ben a szakmaiság rovására módosította az NKA Közművelődési Kollégiumának az összetételét (is), s így a szakma delegáltjainak korábbi túlsúlya – a Magyar Művészeti Akadémia és a minisztérium delegáltjaival – átbillent a kormány képviseleti oldalára (mint a többi kuratóriumnál is). 2017. január 1-től az Nemzeti Művelődési Intézetet (NMI) – több évtizedes múltját és hagyományait sem tisztelve – vállalkozássá alakították, amelynek tulajdonosa és székhelye Lezsák Sándor Lakitelek Népfőiskola Alapítványa lett. Az egykor volt szellemi előd a rendszerváltás környékén közel száz kutatót és népművelőt foglalkoztatott, ez a szám 2020-ra 8 főre zsugorodott. Ezzel megszűnt a magyar közművelődés szakmai központja.³ 2012-ben a megyei önkormányzatok által még a '60-as

²Ponyi László - Svidró Ibolya: Közművelődési intézmények és közösségi szinterek társadalmi beágyazottsága és szerepvállalása, az intézményi civil partnerségek jellemzői Közművelődési intézmények és közösségi szinterek reprezentatív felmérése c. összefoglalóban elemzik a statisztikai adatokat. (2020).

³ Török József: 2017 - paradigmaváltások a közművelődésben. 37-49. o. www.torokjosef.5mp.eu

években létrehozott 4-5 fős megyei közművelődési tanácsadó intézményeket beolvasztották a Nemzeti (előtte: Magyar) Művelődési Intézetbe (NMI) – **szakmailag magukra hagyva a művelődési intézményeket és alkalmazottakat.** Ezzel együtt megszüntették a 19 megyei tanácsadó intézmény honlapját, majd a szakma központi portálját (www.erikanet.hu), miközben azokon évtizedek művelődéstörténete halmozódott fel.

Fellazították a szükséges szakképzettségek előírását és az igazgatói megbízás feltételeit, s megszüntették a képesítési pótlékokat is. **2017 ősztől – mintegy öt és fél évtized után – megszüntették a közművelődési felsőfokú szakképzést.** Nincs már művelődésszervező alapszak sem, s ezzel gyakorlatilag elindították a „népművelő” szakma megszüntetését.

2018. január 1-től a kulturális törvény újabb módosítása szerint minél kisebb egy település, annál kevesebbet kell kötelezően ellátnia a 7 közművelődésialapszolgáltatás közül. Ennek következtében a népesség több mint 60 százalékának lényegesen sérülnek a művelődéshez való alkotmányos jogai. Az 1000 fő alatti településeken – 1758 falu 757 ezer lakója számára – elég a 7 szolgáltatás közül egyet biztosítani. A „**kiéheztetett**” önkormányzatok nem kapnak a közművelődéshez támogatást.

2020-ra a közalkalmazotti bértábla 82%-a „elolvadt” a minimálbér összegeiben – köszönhetően a bérek „befagyasztásának”. Egy 18 éves munkaviszonnyal és tudományos fokozattal bíró közalkalmazott (J6 fokozat) alapilletménye ekkor ugyanúgy 210 600 forint, mint egy 8 osztályt végzett és szakmai képesítést szerzett pályakezdőé (B1 fokozat) – és nem az utóbbié sok. A koronavírus-járvány miatt is egyre bizonytalanabb lett a kulturális szféra dolgozóinak helyzete. A 2020 tavaszi korlátozások idején a legtöbben otthon dolgoztak vagy szabadságon voltak, és az alapfizetésüket kapták. Átlagban a rendes működéskor szokásos bérek 85%-át megkapták a dolgozók, bár az intézmények többet is veszítettek a hosszú bezárások és a bevételek kiesése miatt. Ha viszont a járványhelyzet hosszan elnyúlik – márpedig erre jelenleg minden esély megvan –, nehéz megmondani, ki hogyan fogja átvészelni azt.

5) 2020-ban újabb jelentős, a közművelődést gyengítő döntést hozott a Fidesz⁴: 20 ezer korábbi munkavállalónak (könyvtári, múzeumi, levéltári, közművelődési, színházi és nagyzenei dolgozók) szűnik meg a közalkalmazotti munkaviszonya, aminek hatására – becslések szerint

⁴ <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK20125.pdf>

– **20%-uk úgy döntött, hogy távozik a közművelődési intézményekből.** Cserébe a maradóknak 6%-os béremelést ígértek január 1-jéig visszamenőleg, ám még ezt sem tartották be. **A Fidesz-KDNP-kormány a közalkalmazotti státust feltehetően azért vette el, hogy csökkenjen a közművelődési intézmények és az ott dolgozók létszáma.** A szakszervezetek ugyan közös állásfoglalásban ítélték el a tervezett intézkedést, a Fidesz és a KDNP országgyűlési képviselői ennek ellenére megszavazták azt.

Bár az intézmények normatív támogatásáról korábban sem rendelkezett a törvény, az átalakítás a profitorientáltabb hozzáállás követelményét is előrevetíti. Amúgy is egyre inkább elvárás lett a fenntartók részéről, hogy a közgyűjtemények „termeljenek” valamilyen hasznot, növeljék saját bevételeiket termék kiadásával, régészeti feltárások végzésével vagy akár műtárgykereséssel, és ez részben sikerült is. De a kulturális szektor soha nem lesz rentábilis, egy múzeum, könyvtár, levéltár soha nem fog tudni annyit „termelni”, hogy teljes mértékben fenntartsa saját magát.

6) **A Fidesz és a KDNP megszüntette a közgyűjtemények nonprofit szolgáltatási jellegét. Ám a régi dokumentumokat őrző, kutatások helyszínéül szolgáló levéltárak esetében a piaci szemléletet nem szabadna számonkérni a munkavállalókon: attól nem fognak több iratot kikérni egy levéltárból, hogy ők „versenyszellemben” dolgoznak.** Másrészt pedig, ha egyre többet kell fizetni ezekben az intézményekben olyanért, ami eddig alapszolgáltatásként felár nélkül járt, annak **végző soron a látogatók fogják a kárát látni, és egyre több lesz a nem mindenki számára elérhető szolgáltatás.** Így végző soron az esélyegyenlőség is csorbul, pedig ezek az intézmények közfeladatot látnak el, és a továbbiakban is azt fognak ellátni. Ezért mind a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE), mind a Magyar Levéltárosok Egyesülete (MLE) sérelmezte, hogy a szakmai jogszabályok korszerűsítését összemosták a közalkalmazotti státus elvételével, ráadásul a módosítások előtt most sem volt semmiféle szakmai egyeztetés.

7) **A Fidesz-KDNP-kormány intézkedései miatt a múzeumokban is növelni kell a belépődíjakat, de sok esetben nincs, aki azokat kifizesse.** Egy vidéki közgyűjtemény, aminek a feladata a lokális múlt emlékeinek az őrzése és bemutatása, nem tud olyan szolgáltatást adni, mint az országos nagy gyűjtemények, nem is ez a feladata. Nem is képes a potenciálisan eleve kevesebb látogatót mindig új kiállításokkal, programokkal vonzani és így bevételt termelni. Mindez olyan adottság,

ami független az intézményekben dolgozók igyekezetétől. Ezeket a közgyűjteményeket a helyi közösség hozta létre, nem a piaci igény. **Ha a közösségek anyagi képessége elégtelen, és nincs központi támogatás, ezek a vidéki múzeumok megszűnésre vannak ítélve.** Ezzel azonban nem csak az adott hely, hanem az Magyarország is szegényedik. Intézményi összevonások is várhatók, amire már akkor is voltak példák, amikor még 2013-ban a Fidesz megszüntette a megyei múzeumi rendszert, és a megyei jogú városokra, és a városi önkormányzatokra toltta át a múzeumok fenntartását.

8) **A Fidesz-KDNP-kormány minden lelkiismeret-furdalás nélkül tönkre tette a magyar színházi életet. Politikai és személyi diktatúrát hozott létre a művészetek világában is, s ezzel zsákutcába viszi a magyar kultúrát.** A hatás letaglózó, s ez nem csupán a Színház és Filmművészeti Egyetem sorsán látható, hanem – néhány önkormányzati szigeten kívül – a színházakban és a filmgyártásban is. **Itt már nem is a kulturális kánon lecsereléséről vagy kifizetőhelyek biztosításáról van szó, hanem a magyar kultúra sokszínűségének felszámolásáról.**

9) **A Fidesz-KDNP-kormány nemcsak szisztematikusan erodálta a közművelődést, hanem célratörő intézkedéseket tett saját állítólagos politikai értékrendje – a „kereszténydemokrácia” – szellemében.**⁵ 2020. július 1-től fontos értékváltás történt. Korábban a kulturális törvény 3. § szövege kimondta "Az állami és a települési önkormányzati fenntartású muzeális intézmény, könyvtár és közművelődési intézmény nem lehet elkötelezett egyetlen vallás, világnézet vagy politikai irányzat mellett sem." Helyette ma már ez olvasható: "Az állami és a települési önkormányzati fenntartású muzeális intézmény, könyvtár, közművelődési intézmény és közösségi színtér elkötelezett az Alaptörvényben rögzített alapelvek mellett". S mivel "Magyarország ... keresztény kultúrájának védelme az állam minden szervének kötelessége" – **az alkalmazottaknak immár ebben a szellemben lehet és kell dolgozniuk, akkor is, ha ez a norma például a környezettudatos vagy informatikai művelődésben teljesen irreleváns és szűkítő.**

„Tiszteld mindenkiben az emberi méltóságot.”

(Deák Ferenc)

A gazdasági és társadalmi programok kétségkívül kiemelt fontosságúak, ám a magyar társadalom újjáépítésének csak szükséges, de nem elégséges

⁵ Török József: A „kereszténydemokrácia” közművelődése. Élet és Irodalom, 2018. június 29.

feltételei. A kulturális szféra értékvilágának, sokrétű intézményrendszerének és finanszírozásának átalakítása nélkül nem lehetnek eredményesek. **A Magyar Szocialista Párt szerint a kulturális értékek közvetítésének, az állampolgárok művelődési lehetőségeinek biztosítása nélkül nincs korszakváltás.** Ennek legközvetlenebb kerete és terepe a közművelődés, amely alapvetően lokális cselekvés, ezért helyben kell a feltételrendszerét kialakítani.

A Magyar Szocialista Párt kiemelkedőnek tartja a közművelődés hozzájárulását az életminőséghez, a társadalmi kapcsolatokban, fizikai-anyagi körülményekben, és mentálisan is. Az emberi tényezők, a tudáshoz, illetve az információhoz való hozzáférés, a humáninfrastruktúra kiépítettsége és a településhálózat olyan lehetőségek, illetve hiányosságok, amelyek kölcsönös összefüggésben vannak egymással (Melléklet 1. ábra). Az emberi életminőség javításához elengedhetetlen az egyéni és a közösségi aktivitás erősítése, a kezdeményező magatartás támogatása.

A közművelődési intézmény a helyi társadalom fontos színtere

Az MSZP azt javasolja, hogy a közművelődési intézményrendszer – állami támogatással – a legkisebb településen, a leghátrányosabb helyzetű falvakban, lakótelepeken is jelen legyen éppen úgy, mint a városokban, s sajátos eszközeivel járuljon hozzá az életminőség javításához, a helyi fejlődéshez. A közművelődési intézmények biztosíthatják az egyedüli lehetőséget a falvak, lakótelepek lakosságának az állam által biztosított kulturális alapszolgáltatások eléréséhez.

A közművelődési intézményekben folyó munka, amennyiben a civil kezdeményezéseknek is teret ad, lehetőséget kínál arra is, hogy a mentalitás megváltoztatásával értelmes cselekvésre ösztönözzük az embereket. A cselekvéshez ugyanis szükség van arra, hogy egyáltalán képesek legyenek megfogalmazni a gondjaikat, legyen fórum, közösség, ahol képviselni tudják érdekeiket, véleményüket. Arra is szükség van, hogy jól tudjanak kommunikálni, a megoldás keresésének folyamatába képesek legyenek új és új szempontokat beépíteni és elfogadni mások véleményét.

Azt a mentalitást kívánjuk megváltoztatni, amit Márai Sándor a két világháború közötti időszak társadalmát elemezve a „Hallgatni akartam” című könyvében így ír le: a „szolgaság itt maradt”, a polgárosodás folyamatában megőriztük a feudális uram-bátyám viszonyokat. Ugyanerre figyelmeztetett Csepeli György és Prazsák Gergő európai országokban végzett kutatása is. Tanulmányukban a társadalom tagjait cselekvőkre, lázadókra és szenvedőkre osztották fel (Melléklet 3.). Szenvedőknek

nevezték azokat, akik elviselik a körülöttük folyó eseményeket, a problémákat ugyan megfogalmazzák, de tenni nem akarnak, vagy nem tudnak, lehet, hogy eszükbe sem jut, hogy tehetnének is valamit. A szenvedők csak Görögországban voltak többen, mint nálunk Magyarországon, és a cselekvők aránya Magyarországon mindössze 10% volt.

A Magyar Szocialista Párt meggyőződése szerint nincs helye a szolgaság mentalitásának, mert ez jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy nem gondolkodunk, nem vetjük össze az egyes kijelentések tartalmát a saját helyzetünkkel, és nem kérdezzük vissza. Tesszük mindezt megszokásból, évszázados mechanizmusok alapján, vagy mert úgy gondoljuk, hogy nem tehetjük meg, hogy felemeljük a fejünket, vagy akár azért, mert félünk, féltjük a magunk és a családjaink egzisztenciáját. A szolgai mentalitás leküzdéséhez legalábbis részben a közművelődésen át vezet az út. Ezt húzza alá, hogy azokban az országokban, ahol a kulturális aktivitás jelentősebb, ott a cselekvés, a saját maguk és a közösségek érdekében végzett aktivitás is erősebb (Melléklet 4.).

A szocialisták szerint a közművelődési intézményeknek nemcsak a mentalitás megváltoztatásában, hanem azon civil szerveződések számának növelésében és fejlesztésükben is meghatározó szerepe lehet, amelyek a helyi ügyekben való aktív részvétel, a lokális identitás erősítésének fő eszközei. Ezek segítségével tudatosulhat a helyi társadalomban, hogy mi és miért történik, s hogyan lehet változtatni a helyzeten. A változtatáshoz, a változáshoz azonban a döntéshozók, a szakemberek, s nem utolsósorban a helyben élő polgárok egymást kölcsönösen megbecsülő együttműködésére van szükség!

A Magyar Szocialista Párt a helyi társadalom kapcsolatrendszerének, közösségi életének, érdekérvényesítésének segítését javasolja. Ebben a folyamatban alakul ki az emberek lokális identitása, a településükhöz, a térségükhöz való kötődés is. Így lehet szert tenni a kapcsolati tőkére, így szerveződhetnek civil közösségek, amelyek nem csak a kulturális, de a gazdasági érdekek felismerését is segíthetik. Ezen keresztül lehet pótolni a helyi társadalom jelentős részének ismeret- és kommunikációhiányát, javítani érdekérvényesítő képességüket.

Döntőnek tartjuk, hogy a helyben élők hogyan viszonyulnak a lakóhelyükhöz, a térséghez, ahol élnek, és a minél szélesebb részvétel, illetve érdek- és értékképviselő kialakítását javasolja. Az MSZP ennek a folyamatnak a kibontakozása érdekében tett javaslatot a települések, a járások és a megyék önkormányzására. Mindenki számára ugyanis a

belátható tér a helyi társadalom, amelynek szerveződése, kapcsolatai jól körvonalazódnak. A következő, még belátható identitásképző folyamat a kistérségekhez (járásokhoz) kötődik. Ennek van sok esetben jól körülhatárolható földrajzi területe (például Sárköz, a Jászság) és a hozzákapcsolódó kulturális hagyománya. Az egy-egy kistérségben a települések egymásra utaltsága alapján közös érdekek fogalmazhatók meg, s még a személyes, családi kapcsolatok is követhetőek. A megyékhez való identitásnak is történelmi értékei vannak Magyarországon, amelyek visszaépítése is mozgásteret ad.

Új közművelődési hálózatot!

A Magyar Szocialista Párt kezdeményezi az állam és az önkormányzatok közös fellépését egy intézményesített, az egyéni aktivitásra építkező közösségi művelődési rendszer felépítése érdekében, továbbá az iskolarendszeren kívüli képzés cselekvő támogatását. Szükségesnek tartjuk áttekinteni az intézményrendszert, a települések intézményi ellátottságát (összhangban a település- és gazdasági fejlesztési tervekkel), hogy a közművelődési intézményhálózat újjászervezése megalapozott legyen.

Az MSZP szükségesnek tartja, hogy minden településen biztosítva legyen egy helyszín, egy közösségi tér a találkozásokra, az információkhoz való hozzáférésre, a rekreációra, a szórakozásra, a rendezvényekre, amely egyúttal a helyi kreatív közösségek találkozóhelye is. Itt legyenek elérhetőek mindazok a kulturális szolgáltatások, amelyek lehetőséget biztosítanak a helyi lakosságnak kulturális, közösségi aktivitásuk öntevékeny megvalósításához.

Azt javasoljuk, hogy a közművelődés elsődleges pénzügyi forrása a központi költségvetés helyi közgyűjteményi és közművelődési normatívája legyen, amelyet inflációkövető módon kell meghatározni. Elsődleges projekt-, illetve pályázati forrás a Nemzeti Kulturális Alap legyen, amelynek közművelődési kuratóriumát újra a szakma delegáltjaiból javasoljuk összeállítani. Törölni javasoljuk a kulturális intézményekben foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának megszüntetéséről szóló 2020. évi XXXII. törvényt, és az alkalmazottakat vissza kívánjuk helyezni a közalkalmazotti törvény hatálya alá, mert közfeladatot látnak el.

Művelődésszervezés alapszak (BA) indítását kezdeményezzük a felsőoktatásban, amely egyértelműen a közművelődéssel kapcsolatos ismeretekre és készségekre koncentráljon, s egyúttal autentikus

képzettségi bázisa lehet a közösségi mediátor mesterképzésnek (MA), ami a társadalmi szféra emberi cselekvéseit segítő közösségfejlesztés és -szervezés szakmája marad. A szaktanszékeket és szakembereket támogatni fogjuk abban, hogy fejlesszék a kultúra- és művelődéstudomány elméleti kereteit, szinoptikusan a bölcsészet- és társadalomtudományi képzésekbe illesztve. Velük összhangban javasoljuk felépíteni a képzési és tudományos fokozatok szerzésére alkalmas rendszert, és a létrehozandó országos szakmai központtal együtt kidolgozni a szakma protokollrendszerét is.

A Magyar Szocialista Párt szükségesnek tartja létrehozni a közművelődés országos elméleti központját/intézetét, amelynek funkciója a közművelődés helyzetének és módszereinek elemzése, a tevékenység szakmai segítése és fejlesztése legyen. Ehhez megfelelő infrastrukturális, személyi és pénzügyi feltételekre van szükség. Az intézet fő feladatai az alapvető hazai és nemzetközi szakmai információk gyűjtése, feldolgozása és közvetítése; a szakemberek továbbképzése, a szakfelügyelet működtetése, művelődéskutatások szervezése, szakkönyvtár működtetése, elektronikus és egyéb kiadványok publikációja. **Szükség van megyei közművelődési tanácsadókra is az intézet/központ szervezeti keretein belül,** mert így garantálható az egységes közművelődési szemlélet. A megyei, illetve az országos intézmény módszertani tevékenységgel és támogatással, képzésekkel, valamint a sikeres kezdeményezések nyilvánosságának megteremtésével, segíthetik a településeken folyó munkát.

A működési és a személyi, infrastrukturális, illetve gazdasági feltételek biztosítása lehet az alapja a kiegyensúlyozott, folyamatos tevékenységnek, s így a következő feladatok ellátásának:

- **A Magyar Szocialista Párt az iskolarendszeren kívüli, öntevékeny, önképző, szakképző tanfolyamok, életminőséget és életesélyt javító tanulási, felnőttoktatási lehetőségek, népfőiskolák modernizált változatainak megteremtését javasolja.** A kihívások nagyok, hiszen azt kell ösztönözni, hogy az emberek önként akarjanak részt venni a képzésben, hogy kezdeményezni, vállalkozni, tanulni akarjanak. Így lehet csak azonban a kulturális szegénységet leküzdeni, és elérni azt, hogy mind többen hozzáférjenek az ismeretekhez, tudáshoz, elsajátítsák az öntevékenységet, az öngondoskodás tartalmi, formai technikáit.

- **Az MSZP kiemelt feladatnak tartja a települések környezeti, szellemi, művészeti értékeinek, hagyományainak feltárását, megismertetését, a helyi művelődési szokások gondozását, gazdagítását.**

Az identitás – mint a településhez, a lakótérhez való elköteleződés, illetve elkötelezettség – fejlesztése ösztönzi a felelősen gondolkodó és cselekvő közösségek kialakítását és működését.

• **A Magyar Szocialista Párt az egyetemes, a nemzeti, a nemzetiségi és más kisebbségi kultúra értékeinek megismertetését, a megértés és a befogadás elősegítését, az ünnepek kultúrájának gondozását fontos feladatnak tartja.** Annak tudatosítására kell törekedni, hogy a településeken élők csakis a más kultúrák elfogadásával, azok értékeinek kölcsönös megismerésével lehetnek eredményesek. A társadalmi, közösségi együttélés, a helyi társadalom kiegyensúlyozottsága érdekében a tolerancia erősítésére ugyanis rendkívül nagy szükség van. Jelentős feladat a helyi romák integrációjának elősegítése is. Javasoljuk szakmaközi (mentálhigiénés, kulturális, egészségügyi, szociális) munkacsoportok létrehozásának ösztönzését, valamint a nemzetiségi és a kisebbségi szervezetek bevonását a tervezésbe és a megvalósításba is. Fontosnak tartjuk a jó példák és az eredmények nyilvánosságának megteremtését.

• **Javasoljuk az amatőr alkotó, művelődő közösségek tevékenységének rendszerszerű segítségét.** Ehhez tehetséggondozó programok szervezésére, a nemzetközi gyakorlatban jól ismert programok (El Sistema, Snétberger Zenei Tehetségközpont) hazai adaptálására, illetve elterjesztésükre is szükség van. Az amatőr művészeti szövetségek segítése, valamint a nemzetközi fesztiválokra való részvétel, esetleg hazai megrendezésük jelentősebb támogatása adhat új lendületet az amatőr művészeti mozgalomnak. A művészeti szakmai szervezetekkel való együttműködés elősegítésével, szakmai véleményünkkel a helyi csoportok munkájának fejlesztése válhat hatékonyabbá.

A kultúra belépése a digitális térbe

Az elmúlt évtizedekben a kultúra is belépett a digitális térbe. A járványveszély ideje alatt ennek jelentősége különösen felértékelődött. A kultúrában és médiában létrejött és keletkező javak a nemzeti örökség részei. **A Magyar Szocialista Párt a kulturális javak digitalizálását, digitalizált formájuk széles körű hozzáférhetőségének biztosítását, ugyanakkor megfelelően védett kezelésüket javasolja a közgyűjteményekben.**

Kezdeményezzük azt is, hogy a korábbi korokban élt alkotók által létrehozott kulturális tartalmak egyre bővülő körben elérhetővé váljanak. A nemzeti és európai magas kultúra tartalmainak digitalizációja napjainkra meglehetősen előre haladt. Az európai archívumok, könyvtárak

és múzeumok ezreivel együttműködő Europeana folyamatosan bővülő számban teszi elérhetővé a digitalizált művészeti és tudományos alkotásokhoz való, kifinomult kereső és szűrő szoftverek által támogatott hozzáférést.

A Magyar Szocialista Párt az állam kiemelt feladatának tartja, hogy szélesítse és gazdagítsa a magyar nemzeti kulturális örökség jelenlétét az európai digitális térben. Ez a feladat a teljes nemzeti kulturális örökség digitalizálását és elérhetővé tételét jelenti, ami már elkezdődött és jelentős eredményeket mutatott fel. A feladat teljesítése annál is fontosabb azért, mert a Magyarország területén kívül élő, egyre több magyar állampolgár számára a kultúra jelenti a nemzethez fűződő legerősebb kapcsolatot, s gyermekeik nemzeti szocializációja a magyar kulturális örökség ismerete nélkül egyenesen elképzelhetetlen.

A szocialisták szerint egyre fontosabbá válik az új nemzedékek felkészítése a digitálisan átalakult életre, ami nemcsak a folyamatosan bővülő, megújuló kompetenciák megtanítását, hanem az online térben való élettel együtt járó veszélyek tudatosítását, a mentális egészséget kikezdő jelenségek jelentkezésének előrejelzését, a megfelelő kezelési eljárások létrehozását és elérhetővé tételét is jelenti.

Az internet világa, a digitalizálás minden iránya folyamatosan változik, ami ma érvényes és hasznos tudás, az holnapra érvénytelen és haszontalan lesz. A hardverek, a szoftverek, a tartalmak és online közösségi formák fejlesztői azok lesznek, akikben megvan a képesség a korlátok ledöntésére, az újabb és újabb problémák megoldására. Ennek egy vetülete az a képesség, amelyet jobb szó híján hackertudásnak nevezünk, melynek birtokosai építették az internetet, az operációs rendszereket, nekik köszönhetjük a világhálót. **Ezért a szakirányú oktatás meghatározó részének javasoljuk az etikus hackertudás átadását, ugyanakkor az oktatási rendszer minden szintjén általánossá kell tenni a tudatos és etikus internethasználatra történő nevelést, a kutatásra ösztönzést, a reziliencia⁶ kiépítését az önként vállalt digitális rabszolgaság kísértéseivel szemben.**

A járvány felértékelte az otthon tartózkodást. A gyors, szélessávú internet kapcsolat a karantén által otthonmaradásra kényszerített lakók, iskolai tanulók, munkavállalók számára lehetségessé tette a tanulás és a munkavégzés folytatását az online platformokon keresztül. De, akik csak szórakozni, játszani, társas életet élni vágytak, a hálózat azok számára is az

⁶ Rugalmas állhatatosság, lendület és mozgékonyág, a válságokban is kikezdehetetlen és megingathatatlan ellenálló képesség, a környezeti bizonytalanság és kiszámíthatatlanság jó tűrése.

otthonba hozta az élményt. A járvány a szükségletet felerősítette, de a megoldás sokak számára nem volt adott. A hasonló helyzet tényleges megoldásához az infrastrukturális kapcsolat és a technikai háttér biztosítása önmagában nem elég, szükség van a mögötte található, az érintettek számára elérhető hasznos és/vagy szórakoztató tartalomra, amelyet az internet adta lehetőség közvetít.

Szabad művészetet

A Magyar Szocialista Párt szabad, sokszínű és értékekben gazdag kultúra fennmaradásában és fejlődésében érdekelt. Nem híve semmiféle politikai, ideológiai megkötésnek, és egyedül az esztétikai értékek minősítő erejében hisz. Nem le- és felváltani akar, hanem megbecsülni a létrehozott kulturális értékeket.

1) Az MSZP álláspontja, hogy az államnak kötelessége politikai és személyi ellenszolgáltatás nélkül fenntartani a budapesti és vidéki kőszínházakat, a kiemelt intézmények (melyek listája ugyancsak átvizsgálásra szorul) kivételével az önkormányzatokkal közösen. Ez történhet aránypárral (például 50-50%), vagy hozzárendeléssel (minden önkormányzati forinthez 1,30 állami forint jár). Azt javasoljuk, hogy a fenntartói jogosítványok (igazgató kinevezése, szakmai teljesítmény meghatározása és ellenőrzése) kerüljenek vissza az önkormányzatokhoz. **A szakminisztérium feladatának tartjuk, hogy biztosítsa a független szféra működési támogatását is** (ez történhet a támogatás arányának meghatározásával). A függetlenek működési támogatását szakmai kuratórium ossza el, melyben a független szektor képviselői, valamint a színházművészetet jól ismerő szakemberek, kritikusok vegyenek részt.

A Covid-19 járvány egyik következménye a streamszínház (e-színház) létrejötte, amely meg fog maradni a pandémia után is. **Az MSZP szerint a központi kulturális irányítás feladata a kulturális javakhoz való egyenlő hozzáférési esélyek biztosítása, így a streamelés (közvetítés) technikai feltételeinek kialakításában támogassa a (főleg vidéki) színházakat.** A jelenleg a Nemzeti Színházból irányított és felügyelt "Déryné-programra" ily módon semmi szükség, annak évi egymilliárdos támogatása bőségesen elég a streamszínház technikai feltételeinek egyszeri biztosítására. A Déryné program a jelenlegi formájában művészileg (méltatlan körülmények közti "falujárás") teljesen idejétmúlt. A különböző vidéki vendégjátékok létrejöttét nyugodtan rá lehet bízni az egyes szereplőkre, ahogy régebben volt: meghívják, elvállalják, mennek. Az előadóművészeti helyszínektől (színházaktól) távolabb élők számára

azonban ki kell dolgozni a kulturális attrakciókhoz való eljutás támogatási rendszerét.

2) A Magyar Szocialista Párt részvételével alakuló kormány a kulturális kánon lecserélésével, illetve a „régiek” visszaszorításával megbízott kormánybiztosságot azonnal meg fogja szüntetni. A Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) újra legyen önálló, és javasoljuk a kormánybiztosságról leválasztani a könnyűzene ügyét, a magyar irodalom külföldi megjelenésének szervezését (erről amúgy is a külföldi kiadók döntenek), a színházi intézetet és múzeumot. A megkezdett programokat – például Térey-ösztöndíj - érdemes folytatni, persze nem politikai lojalitás alapján osztogatva.

3) A Nemzeti Kulturális Alap (NKA) önállóságának biztosítása érdekében a Magyar Szocialista Párt azt javasolja, hogy a kollégiumok felállítását, a pályázatok kiírását, a tagok névsorának meghatározását a szakminisztériumtól függetleníteni kell. Az NKA kapja vissza anyagi forrását (a szerencsejátékszervezés bevételeiből), és a feladata legyen a művészeti vagy projekt támogatás, úgy, hogy külön kollégium írja ki a pályázatokat és döntsön azokról. Legyen ugyanakkor miniszteri keret, mert erre szükség lehet, maximum 15% erejéig. Azoknál a kollégiumoknál, ahol lehetséges (például a folyóiratoknál), ösztönözni kell a hosszabbtávú, hároméves kiírásokat, a tervezhetőség és a nyugodt munka érdekében. Indokoltnak gondoljuk visszaállni arra a működési modellre, hogy az NKA előfinanszírozó, jelenleg ugyanis utólag finanszíroz, és mivel nem lehet tudni, hogy milyen pályázatot ír ki majd, és mikor, folyamatos a pályázók bizonytalansága.

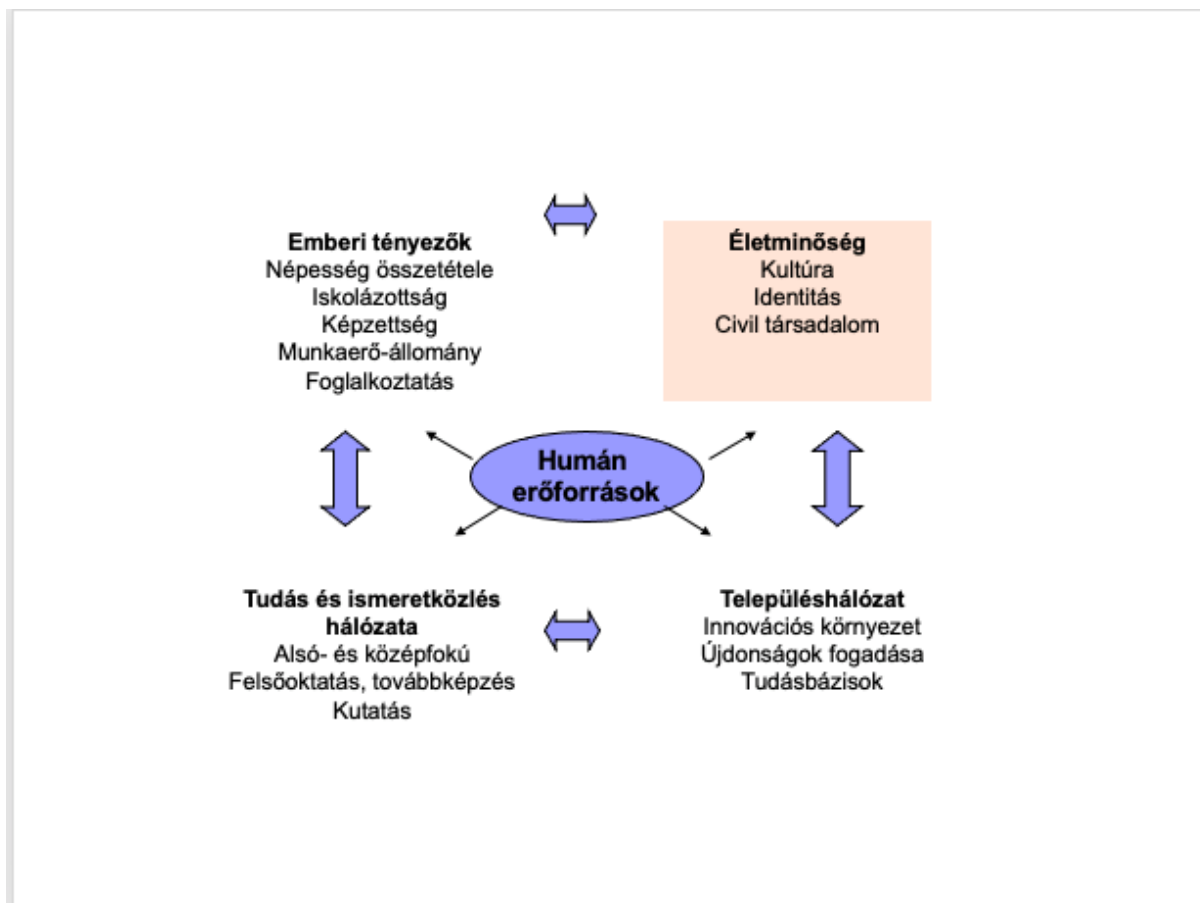
4) A Magyar Művészeti Akadémiát (MMA) a Fidesz a kulturális kánon lecserélésére és a klientúra kifizetésére hozta létre, hatalmas ingatlan- és egyéb vagyonnal. A Magyar Szocialista Párt szerint az MMA működését, státútumát az MTA-n belül működő Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiához (SZIMA) hasonlóan indokolt meghatározni. Az MMA felújított ingatlanainak fenntartását akkor javasoljuk biztosítani, ha lemondanak róluk, és így meg lehet nyitni azokat a nagyközönség előtt. Ugyanez igaz az úgynevezett "tudományos", illetve "kutató" tevékenységére: amely mögött sokszor álrendezvények, illetve kifizetőhelyek húzódnak meg.

5) A Magyar Szocialista Párt azt javasolja, hogy minden vállalkozás a TAO egy százalékát adományozhassa kulturális célra. Ezek a pénzek egy központi alapba kerüljenek, az NKA-nál vagy a szakminisztériumnál külön számlára, ahol a szabálytalanságok, összefonódások, kivédésére a

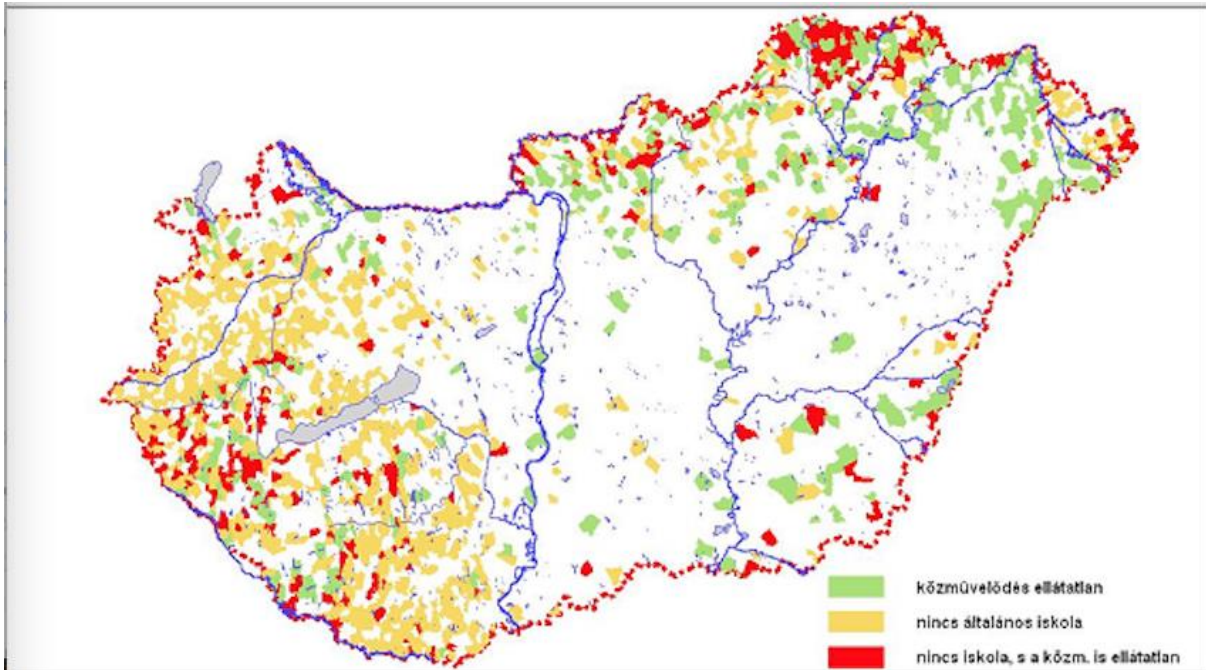
befizetések ellenőrzésen mennek át. **Közvetlen kapcsolat persze maradhatna a potenciális mecénások és a kultúra résztvevői között, de csak ellenőrzöten.**

Mellékletek

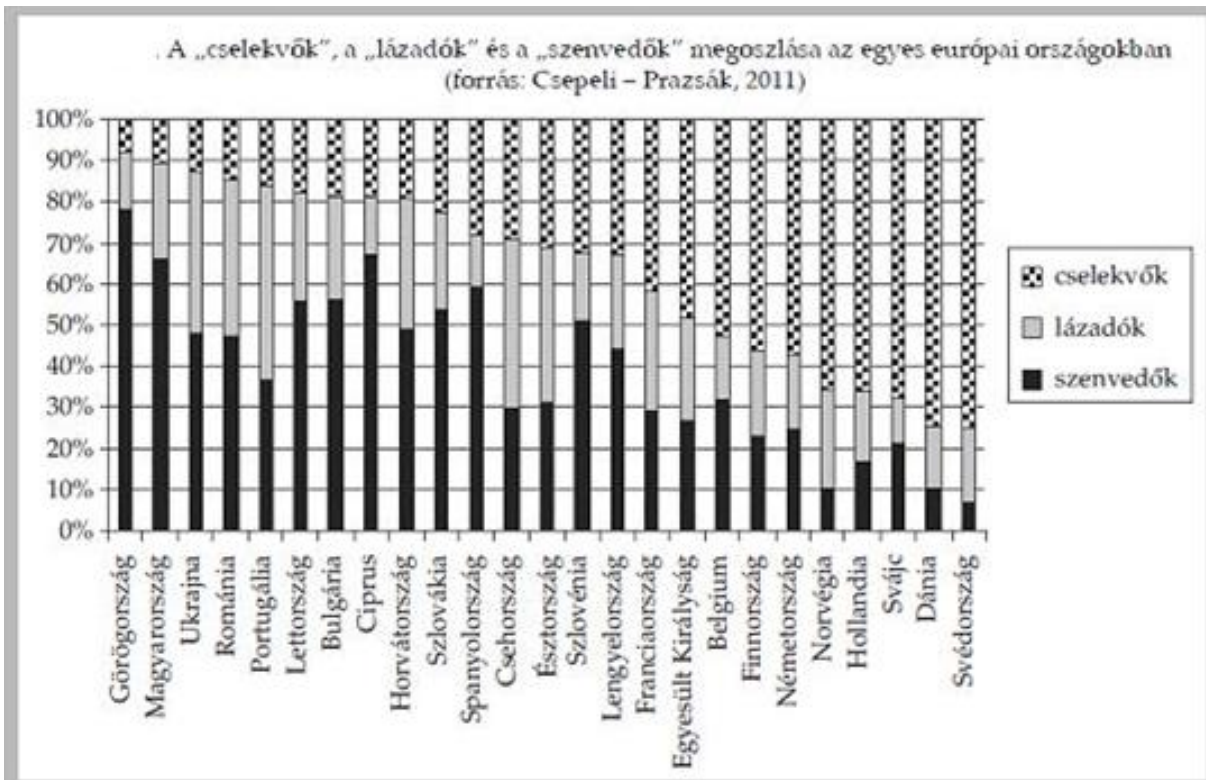
Melléklet 1. Rechnitzer János és Smaho Melinda: A humán erőforrások regionális sajátosságai

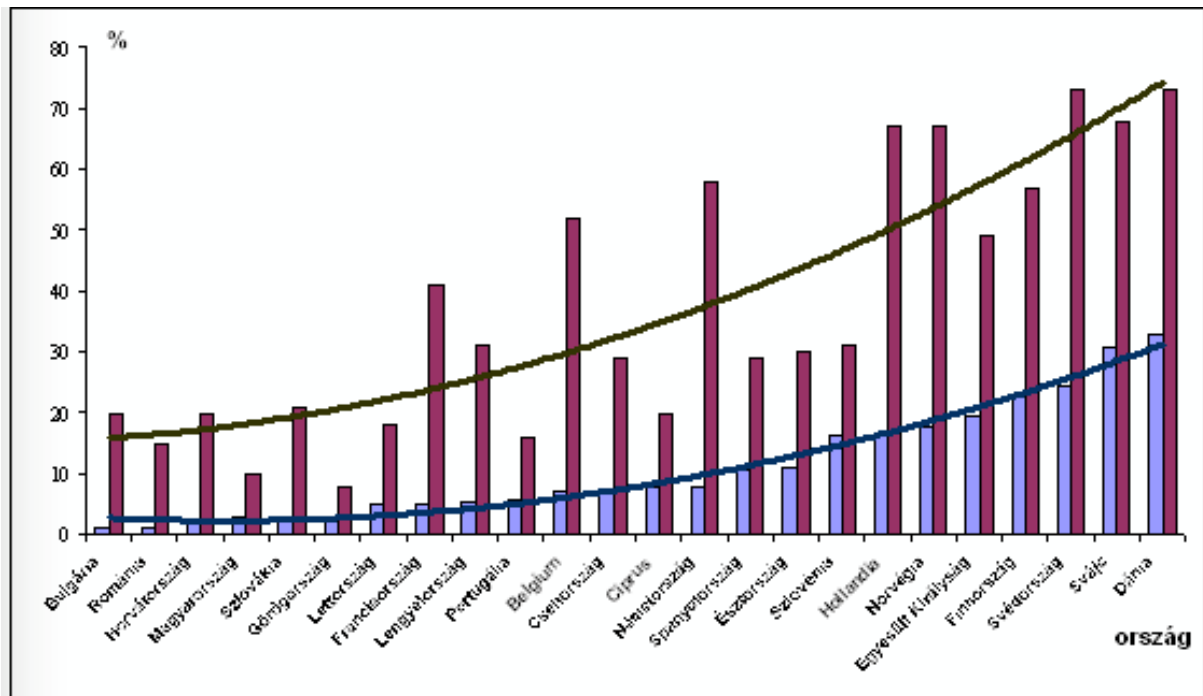
Melléklet 2: A települések oktatási, közművelődési ellátatlansága

Melléklet 3:

Melléklet 4: Kulturális és civil aktivitás összefüggései

Az ábrán a kék sávok mutatják a kulturális aktivitásokban való részvételt, a barna sávok pedig a civil aktivitást.